

MUZEJSKI VJESNIK 4

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić (tehnički
urednik), Miroslav Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 4 — VELJAČA 1981.

GOD. IV.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PITANJA I PROBLEMATIKA	Str.
— Zorko Marković: Nekoliko opaski uz »Praistoriju jugo slavenskih zemalja« (I-III)	3
— Franjo Horvatić: Uređivanje spomen parka na »Danici«	6
— Marijan Špoljar: Suvremena koncepcija muzeja i galerija	9
STRUČNI ČLANCI	
— Zoran Homen: Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca	15
— Zoran Homen: Novi nalazi na Kalniku	19
— Marina Šimek: Arheološki lokalitet Varaždin — Brezje. Rezultati rekognosciranja tokom 1980. godine	25
— Zorko Marković: Arheološka iskapanja Muzeja grada Koprivnice 1970 — 1980.	33
— Marina Šimek: Arheologija varaždinskog kraja — Bibliografija	40
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	49
— Ante E. Brlić: U Međimurju i Varaždinu 1975.	57
— Vlado Srimšek: Križevčanki na trgu	59
— Vladimir Kalšan: Agrarna reforma u Međimurju	65
— Smiljana Petr-Marčec: Zadruga Višnjijć, selo Globočec br. 118 kod Ludbrega	69
— Ljubica Ramušćak: Pokladni običaji u Međimurju	73
— Ljubica Ramušćak: Međimurski sušači sira	77
— Libuše Kašpar: U posjeti Berberima	79
VIJESTI	
— Petar Levar i Mato Dominković: Naše akcije u 1980. godini	87
— Petar Petrićec i Martin Matišin: Vijesti iz Zavičajnog muzeja Virje	88
— Dragutin Feletar: Koprivničkih osam knjiga	89
— Libuše Kašpar: Etnografske izložbe Gradskog muzeja Varaždin i Muzeja Varaždinske Toplice u 1980. godini	91
AKCIJE	
— pripremili Marina Šimek i Miroslav Klemen	95
PRILOG	
— diskusije sa okruglog stola »Suvremena koncepcija muzeja i galerija« održanog u Koprivnici — pripremio Marijan Špoljar	107

ARHEOLOŠKA ISKAPANJA MUZEJA GRADA KOPRIVNICE 1970 — 1980. GODINE

Prvo (amatersko) arheološko iskapanje na području koprivničke općine izvelo je društvo ljubitelja starina iz Koprivnice 1880. godine, na jednome humku u blizini Starigrada. Društvo je u tom poslu vodio odvjetnik dr. V. Perko. Tom prilikom u humku su pronađene neke kosti i jedan neidentificirani željezni predmet. Istraživanje je prekinuto.¹

Godine 1926. dr. Viktor Hoffiller iz Zagreba iskapao je u Novigradu Podravskom ostatke rimske zgrade za koju je pretpostavio da bi mogla predstavljati kupalište u sklopu ladanjske vile.²

1945. godine osnovan je u Koprivnici »Odbor za osnutak muzeja grada Koprivnice«, a otvorenje Muzeja proslavljeno je 27. srpnja 1951. godine³. Poznati skupljač starina, utemeljitelj Muzeja i njegov direktor do svoje smrti 1962. god., dr. Leander Brozović, prikupljao je i arheološki materijal, te bilježio podatke o slučajnim nalazima. 1963. god. u Muzeju se zaposlila Souja Kolar-Sušanj, kustos-arheolog, te je rad na prikupljanju podataka i materijala živnuo. Međutim, krizne godine privrede imale su traga i na arheološkoj djelatnosti, te je prvo stvarno arheološko iskapanje provedeno tek 1970. godine.

1970. godine S. Kolar vodila je manje pokusno sondiranje u Starigradu, na lokaciji u blizini trafostanice (zemljište Josipa Jalšovca). Otvorena je površina od oko 10 m² (tri manje sonde) i ustanovljeno postojanje dijelova rimskoga zida i štuta⁴.

Godine 1971. (23. IX — 7. X) S. Kolar započela je istraživanja u Prekodravlju, na lokalitetu Vlaško polje kod Gole, gdje su uočeni rimskodobni humci. Istražen je najveći tumul (tumul I) i pronađeno zgarište blizu kojega je stajala kamena urna u obliku kuće. Na ustrini je pronađeno 8 komada novca, brončani prsten, staklene perle, te nešto keramike (pehar s naborima, tanjur, amfora, lončić). Grob je datiran u drugu polovicu 2. st. n. e.

Godine 1972 (12 — 23. IX) nastavljeno je istraživanje u Goli (S. Kolar). Sondirani su tumuli II i III. Tumul II imao je ustrinu (?) i keramičke nalaze, ali je oštećen. Može se datirati u ranocar-sko doba. Tumul III nije dao rezultate. 1973. god. (10—15. IX.) nastavljeno je istraživanje u Goli. Istražen je još jedan humak, ali se u njemu naišlo samo na tragove keramike.

1974. godine (2—11. IX) provedeno je veće pokusno iskapanje predhistorijskog višeslojnog naselja na lokalitetu Poljane kod Delova (S. Kolar). Otvorene su dvije sonde, a ukupna površina je bila 70 m². U sondi I konstatirane su tri jame i dio podnice kuće, a u sondi II jedna jama (ni jedan objekt nije iskopan u cijelosti). Materijal iz objekata pripada starijem željeznom dobu i kasnoj keltsko-latenskoj fazi, a materijal izvan objekata pokazuje i neke karakteristike kasnoga brončanog doba. Međutim, situacija nije posve jasna, te će se budućim istraživanjima pokušati razjasniti nejasnoće.

Godine 1975. (15—22. IX) započeta su istraživanja na bjelobrdskoj i kasnosrednjovjekovnoj nekropoli Šćapovo u Đelekovcu. Tom prilikom Muzej je surađivao s Arheološkim odjelom Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te su voditelji iskapanja S. Kolar i asistentica Marija Šmalcelj. Otvorena je sonda veličine 37,5 m², a ukupno je pronađeno pedeset skeleta. Bjelobrdski grobovi su stariji i ukopani su dublje, a preko njih su ukopani kasniji srednjovjekovni grobovi. Prilozi u bjelobrdskim grobovima su: brončane i srebrne S — sljepoočnicarke, dva glatka prstena, predice, nož, salcburški frizatik, keramički ulomci. Grobovi su datirani u kraj 12. i prvu polovicu 13. st. Ostali grobovi datirani su od kraja 13. st. do u 15. st.

1976. godine Sonja Kolar napustila je mjesto arheologa u Muzeju i otišla u Zagreb. Radove na nekropoli Đelekovec-Šćapovo nastavila je te godine u jesen M. Šmalcelj⁵. Nalazi su sličnoga karaktera kao god. 1975, te je i datacija ista. Otvorena je površina od oko 70 m².

U ljeto 1977. god. izvršeno je pokusno sondiranje na kasnosrednjovjekovnom naselju (14—16. st.) između sela Gorice i Grbaševca (Marijan Špoljar i Josip Fluksi). Pronađeni su dijelovi urušenih običnih peći s ostacima pećnjaka i kasnosrednjovjekovnih posuda. Otvorena je površina od oko 20 m² i prikupljen materijal. Nalazi nisu publicirani.

Godine 1978., u svibnju, na lokalitetu Gradina kod Novačke u Prekodravlju (teren je u šumi) provedeno je zaštitno iskapanje grobnih humaka iz rimskoga razdoblja. Voditelj je bio arheolog Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba — Ivan Šarić⁶. Tom prilikom uz trasu naftovoda istraženo je pet tumula, od kojih su dva dala negativne rezultate. Tri tumula su imala relativno bogate nalaze (terra sigillata s reljefnim prikazima rimskih božanstava, tanjuri, žare, novci, fibula), koji su datirani na kraj 2. ili početak 3. st. n. e.

U ljeto 1978. godine (17. VII. — 12. VIII.) Muzej grada Koprivnice, u suradnji s Gradskim muzejom Križevci, započeo je istraživanje kasnoga vučedolskog naselja u šumi Rudina kod Koprivničke Rijeke (voditelj Z. Marković)⁷. Tom prilikom istražena je površina od 222 m² (6 sonde) i registrirani dijelovi naselja iz oko 1800. god. p. n. e.: dio poda jedne nadzemne kuće, tri ognjišta, četiri jame za otpatke, dvije nejasne jame i jedna jama s vjerojatnim životinjskim grobom (divlje govedo, divlja svinja, pas). Pronađeno je i nekoliko ulomaka srednjovjekovne keramike izvan objekata.

U jesen 1978. god. u Muzeju grada Koprivnice ponovno je zaposlen arheolog (autor ovoga teksta). Da bi se ubrzao rad na valorizaciji i istraživanju lokaliteta i građe, odlučeno je da se vođenje nekih iskapanja povjeri stručnjacima-suradnicima Muzeja, uz obvezu publiciranja građe. Svakome iskapanju, međutim, prisustvuju arheolog i restaurator koprivničkog Muzeja.

Godine 1979. provedena su četiri iskapanja (u stvari, zbog situacije s Rudinom I i II, na pet lokaliteta). U travnju (16 — 26. IV) je provedeno pokusno iskapanje na lokalitetu Seče (Z. Marković)⁸. Otvorena je površina od 30 m² (dvije sonde) i konstatirano postojanje višeslojnog naselja s materijalom u kojemu se miješaju elementi kasnoga neolita (sopotska kultura, lendelska kultura, vjerojatno utjecaji potiske kulture) i najranije faze eneolita (uvjetno: protolasinjski elementi) iz vremena između 2500. i 2350. god. p. n. e. U površinskome sloju pronađeno je i nešto ulomaka prave rane lasinjske keramike, kao i srednjovjekovnih nalaza. U sondi I konstatirani su relativno nejasni ostaci dvije stambene faze (dubina 80 cm i dubina 120 cm), ali se u profilu to nije moglo uočiti, vjerojatno zbog izmiješanosti slojeva.

U svibnju 1979. god. (7 — 12. V.) provedeno je pokusno iskapanje na lokalitetu Kunovec-Breg (Željko Demo iz Zagreba, tada nezaposlen, kasnije u Arheološkom muzeju Zagreb)⁹. Otvorene su sonde u dvorištu Ivana Gecija, sjeverno od današnje ceste, i u dvorištu Drage Habajca, južno od ceste (ukupno 43 m²). Sonda u Habajčevu dvorištu postavljena je uz kuću gdje je 1974. god. kod gradnje podruma pronađena lampica. U njoj su pronađena dva paljevinska groba iz prve polovice 2. st. n. e., s brojnim priložima: lampice, čaše, zdjele, vrčevi, fibule, novac, alat i dr. Uočeni su jaki elementi domaćega stanovništva.

U drugoj pol. svibnja 1979. godine (21. V. — 1. VI.) nastavljeno je istraživanje lokaliteta Đelekovec-Ščapovo (voditelj: M. Šmalcelj; str. ekipa: arheolozi Z. Marković i Ž. Demo, restaurator J.

Fluksi, studenti arheologije V. Vujčić, Ž. Pušić, D. Klaić).¹⁰ Otvorena je površina od oko 140 m² u dvorištima Mare Čoklice i Ivana Petija, te na putu Ščapovo. U Petijevom dvorištu nađeni su ostaci izgorene podnice neke drvene zgrade (ulomci profiliranoga izgorenog maza), kojoj je pod stajao na balvanima. Keramički materijal (sivo i oker posuđe, pećnjaci s motivom rozete) ukazuje na 15. ili 16. st. Ispred kuće M. Čoklice i na dijelu puta Ščapovo ponovno se naišlo na nekoliko bjelobrdskih grobova s priložima (S — sljepoočničarke, nož, frizatici, staklene perle ogrlice), koji datiraju te grobove u 12. i 13. st. Ponovno je pronađeno i nekoliko kasnijih srednjovjekovnih grobova, koji su ukopani preko i kroz bjelobrdske, a mogu se datirati od kraja 13. do 16. st. U dvorištu M. Čoklice i na putu iza kuće pronađeni su završeci nekropole. Preko jednoga dijela nekropole naknadno je prokopan kanal.

U ljeto 1979. god. (23. VII. — 15. VIII.) nastavljeno je iskapanje vučedolskog naselja Rudina I, te je tom prilikom započeto i iskapanje na susjednom brijegu, Rudini II (voditelj: Z. Marković; str. ekipa: Marina Šimek, arheolog Gradskog muzeja Varaždin, resturator Mġk. J. Fluksi, te kao gost nekoliko dana dr. Nandor Kalicz iz Arheološkog instituta Mađarske akademije znanosti u Budimpešti).¹¹ Na Rudini II otvorena je površina od 80 m² i konstatirano postojanje jedne jame. Materijal nije bilo moguće preciznije odrediti, jer se radi o vrlo sitnim i vlagom uništenim ulomcima keramike. Pronađeno je i nešto kremenoga oruđa. Na Rudini I, gdje je iskapanje započeto 1978. god., u ovoj godini otvorena je površina od 590 m² (osam sondi) i utvrđeno postojanje još sedam ognjišta i dvanaest jama (dvije su služile za stanovanje, ostale za bacanje otpadaka i obavljanje različitih poslova u toku dana), što je pomoglo razjašnjavanju sociološke slike naselja i uočavanju početaka socijalne diferencijacije. Naselje je datirano oko 1800. godine p.n.e. Uočene su veze vučedolske kulture s Csepel tipom kasne kulture zvonastih pehara, s vinkovačkom (Somogyvar) kulturom, te nekim elementima Mierzanowice-Koš'any kulture.

Početkom siječnja 1980. godine (8 — 10. I.) izvršeno je zaštitno iskapanje na trasi plinovoda sjeverno od Kunovec-Brega (Ž. Demo i Z. Marković).¹² Otvorena je površina od 100 m² (pet sondi) u smjeru istok—zapad. Trasa je od Habajčeva dvorišta udaljena oko 250 m, ali na njoj nisu uočeni tragovi nekropole ili naselja. Pronađeno je nešto ulomaka rimske keramike u sloju ispod nivoa oranja.

U drugoj polovici svibnja 1980. godine (20 — 29. V.) nastavljeno je istraživanje nekropole uz Habajčevo dvorište, na njivi S.

Sabolića (Ž. Demo).¹³ Na površini od 100 m² otkriveno je još sedam grobova s nalazima koji upućuju na dataciju kao na početku istraživanja, ali je moguće da se neki elementi datiraju još ranije. Otkriveno je nekoliko lampica, mnoštvo glinenog posuđa (zdjele, tanjuri, čaše, vrčevi, lonci), željezni alat, fibule i rimski novac. U predmetima materijalne kulture ponovno je uočena jaka domo-rodna komponenta.

Krajem lipnja 1980. godine (23. — 26. VI.) nastavljeno je istraživanje tumula na lokalitetu Novačka-Gradina (I. Šarić).¹⁴ Istražena su tri tumula. U dva su pronađeni ulomci posuda, a treći je sadržavao kompletni grobni inventar s vrlo luksuznim priložima (staklene čašice, broš, terra sigillata), ali i posudama lokalne izrade, obrađenima vrlo nemarno. Nalazi su datirani, kao i ranije, pred kraj 2. st. n. e.

U drugoj polovici srpnja 1980. god. (16. — 24. VII.) nastavljeno je istraživanje prehistorijskog višeslojnog naselja Seče kod Koprivničkih Bregi (Z. Marković).¹⁵ Otvorena je površina od 102 m² u 4 sonde na njivama D. Prvčića i V. Stunje. Konstatirano je postojanje dva odvojena stambena stratuma (izuzev recentnoga sloja koji se preorava): iz sloja I ukopane su dvije jame, a iz sloja II ukopane su sve ostale pronađene jame (jedna uobičajenih dimenzija i tri vrlo malih dimenzija). Materijal ukazuje na kasni neolit (sopotska kultura s jakim elementima lendelske kulture), te vrijeme prijelaza Sopot-Seče, dok najtipičniji materijal Seče kulture (iz 1979. god.) nije pronađen. Vjerojatno se ovdje djelomično radi i o horizontalnoj stratigrafiji.

U listopadu 1980. god. (1 — 2. X.) izvršeno je probno sondiranje na brončanodobnom lokalitetu Piškornica kod Koprivničkog Ivanca (Z. Marković).¹⁶ Očišćen je dio zapuštenog profila kanala Vratnec, a na livadi Ivana Lipuša postavljena je sonda vel. 1 x 5 m. u kojoj su zahvaćeni dijelovi dviju jama s materijalom licienske keramike i panonske inkrustirane keramike. Sudeći prema maloj otvorenoj površini i profilu kanala, radi se o jednoslojnom lokalitetu koji ima tanki kulturni sloj ispod sloja oranja, te je naselje sačuvano barem većim dijelom.

Treba istaknuti da je vidljivo kako je u koprivničkoj komuni u proteklom desetljeću postojao sluh i razumijevanje društva za potrebom arheoloških istraživanja. Između 1970. i 1980. godine ukupno je provedeno 20. iskanjanja i manjih sondiranja, na ukupno 11 različitih lokaliteta, ali se ne smije zanemariti činjenica da se još uvijek gotovo isključivo radi o malim iskanjanjima, čiji rezultati se uglavnom ne mogu proučavati interdisciplinarno (izu-

zev npr. lokaliteta Rudina I ili Đelekovec), što je zasad jedan od vrlo osjetnih nedostataka.

Budući da je ovo tek početak, treba se nadati stalnome praćenju potreba istraživanja i zaštite lokaliteta od strane društva, kao i pomoći u otkrivanju novih. Neki propusti koji su se ranijih godina ponekad događali u izvršavanju obveza informiranja o rezultatima israživanja, kako stručne javnosti, tako i širih slojeva društva, ispravljaju se danas drugačijom organizacijom rada. I izložbama se javnost upoznaje s tim rezultatima: godine 1975. arheologija zauzima istaknuto mjesto, a uskoro je napravljena i izložba novca u suradnji s AMZ i Podravskom bankom. U prosincu 1979. god. otvorena je, zajedno s križevačkim Muzejom, izložba o rezultatima iskapanja na Rudini, u studenom 1980. god. u »Podravki« je postavljena izložba oružja iz zbirki MGK, a u prosincu (u zgradi Muzeja) izložba keramike iz muzeja sjeverozapadne Hrvatske. U god. 1981. biti će, u suradnji s Arheološkim muzejom iz Zagreba, postavljena izložba o antičkim nalazištima oko Koprivnice, Đurđevca i Virovitice, a u »Podravki« izložba o životu prethistorijskog stanovništva koprivničkoga kraja.

BILJEŠKE:

1. Dopis d.r V. Perka: Iskapanje predh. humca u Koprivnici, Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva br. 3/god. II, Zagreb 1880, str. 90—91
2. V. Hoffiller, Arheološki nalazi u Novigradu Podravskom (u knjizi B. Mađera: Časti i dobru zavičaja, Zagreb 1937), str. 296—297, sl. na str. 298
3. Zbornik Muzeja grada Koprivnice, sv. 1/god. I, Koprivnica 1946, str. 2; Z. V., Proslava otvorenja Muzeja grada Koprivnice, Zbornik MGK, sv. 1 (8)/god. IV, Koprivnica 1953, str. 129
4. Svi podaci o iskapanjima S. Kolar-Sušanj nalaze se u radu: S. Kolar, Arheološki lokaliteti u općini Koprivnica, Podravski zbornik 76, Koprivnica 1976, str. 106—112, bilj. 13—39 (s ostalom literaturom); k tomu i rad: Z. Marković, Osvrt na iskapanje u Delovima 1974. godine, Podravski zbornik 80, Koprivnica 1980, str. 324—330
5. Dokumentacija i materijal s toga iskapanja, koje nije publicirano, još uvijek se ne nalaze u koprivničkom Muzeju.
6. I. Šarić, Antičko nalazište u Novačkoj, Podravski zbornik 79, Koprivnica 1979, str. 139—153
7. Z. Marković, Vučedolsko naselje Rudina (Rezultati iskapanja 1978. godine), Podravski zbornik 79, Koprivnica 1979, str. 120—138
8. Z. Marković, Pokusno iskapanje na lokalitetu Seče 1979. godine, Podravski zbornik 79, Koprivnica 1979, str. 97—105
9. Ž. Demo, Kunovec Breg, Koprivnica — ranocarska nekropola, Arheološki pregled 21, Beograd 1980, str. 79—82, T. XLV/1
10. Predizveštaj nije objavljen.

11. Z. Marković, Vučedolska populacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Arheološki vestnik XXXII, Ljubljana 1981 (u tisku)
12. Zaštitno iskapanje je financiralo poduzeće Ina-Naftaplin iz Zagreba. Najljepše zahvaljujemo ing. D. Grabovcu i ing. S. Koprivčeviću na suradnji.
13. Ž. Demo, Arheološki pregled 22, Beograd 1981.
14. I. Šarić, Arheološki pregled 22, Beograd 1981.
15. Z. Marković, Arheološki pregled 22, Beograd 1981.
16. Z. Marković, Arheološki pregled 22, Beograd 1981; na suradnji i pomoći još jednom zahvaljujemo Tomi Vrbanu iz Koprivnice.